

Obsah

ÚVODNÍ SLOVO	9
ČÁST A.	
OBECNĚ O SOCIÁLNÍM ZABEZPEČENÍ	11
Kapitola 1. Pojmy v sociálním zabezpečení	11
1.1 Pojem sociální zabezpečení	11
1.2 Pojem sociální pojištění	12
1.3 Pojem sociální zaopatření	14
1.4 Pojem sociální pomoc	14
1.5 Pojmy sociální péče a sociální služby	15
1.6 Pojem sociální politika	15
Kapitola 2. Geneze systémů sociálního zabezpečení	17
2.1 Kořeny sociálního zabezpečení	17
2.2 Středověké přístupy	17
2.3 Počátky soudobého sociálního zabezpečení	18
2.4 Vznik a hl. etapy vývoje institucí sociálního zabezpečení na území býv. Československa	20
2.4.1 Chudinská péče	20
2.4.2 Vzájemné podpůrné organizace	21
2.4.3 Zabezpečení státních a veřejných zaměstnanců	21
2.4.4 Vznik sociálního pojištění (1888)	21
2.4.5 Po první světové válce	22
2.4.6 Národní pojištění	23
2.4.7 Reformy sociálního zabezpečení v letech 1950 až 1956	23
2.4.8 Reformy sociálního zabezpečení z roku 1964	23
2.4.9 Reformy sedmdesátých a osmdesátých let	24
2.4.10 První kroky sametové revoluce	24
Kapitola 3. Koncepce sociálního zabezpečení	25
3.1 Vývoj ekonomických přístupů k sociálnímu zabezpečení	25
3.2 Filosofické přístupy	27
3.3 Právní přístupy	27
Kapitola 4. Sociologie sociálního zabezpečení	30
4.1 Vnitřní činitelé	30
4.1.1 Demografický faktor	30
4.1.2 Ekonomický faktor	31
4.1.3 Politický faktor	32
4.2 Vnější činitelé	33
4.3 Historická analýza institucionálního vývoje	34
Kapitola 5. Mezinárodní organizace činné v sociálním zabezpečení	37
5.1 Mezinárodní vládní organizace	37
5.1.1 Systém Organizace spojených národů (OSN)	37
5.1.2 Mezinárodní organizace práce – MOP (ILO, BIT)	37

5.1.3	Rada Evropy	39
5.1.4	Evropské společenství	40
5.1.5	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)	40
5.2.	Mezinárodní nevládní organizace	41
5.2.1	Mezinárodní asociace sociálního zabezpečení (MASZ)	41
5.2.2	Jiné nevládní organizace	43

Kapitola 6. Trendy ve vývoji sociálního zabezpečení 44

6.1	Úsilí o universalitu sociálního zabezpečení	44
6.2	Úsilí o komplexnost sociálního zabezpečení	45
6.3	Úsilí o uniformitu sociálního zabezpečení	46
6.4	Úsilí o přijatelnost a přiměřenost (akceptabilitu) v sociálním zabezpečení	47
6.5	Úsilí o cílenost opatření v sociálním zabezpečení	48

ČÁST B.

SYSTÉMY SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ 50

Kapitola 7. Základní systémy sociálního zabezpečení 51

7.1	Typy základních systémů sociálního zabezpečení	51
7.2	Hlavní principy základních systémů	52
7.2.1	Universalita	52
7.2.2	Uniformita (rovnost)	52
7.2.3	Komplexnost (úplnost)	53
7.2.4	Adekvátnost (přiměřenost)	53
7.2.5	Garance (zaručenost)	53
7.2.6	Participace (účast)	54
7.3	Peněžní dávky v základních systémech	54
7.4	Metody financování v základních systémech	56
7.5	Statistické charakteristiky systémů	56
7.5.1	Demografické charakteristiky	56
7.5.2	Makroekonomické charakteristiky	57
7.5.3	Nejčastější systémové charakteristiky	57

Kapitola 8. Doplnkové systémy 58

8.1	Místo doplňkových systémů v sociálním zabezpečení	58
8.2	Vztah doplňkových systémů k základnímu systému	58
8.2.1	Vedle základního systému	58
8.2.2	Nad rámec základního systému	58
8.3	Základní principy doplňkových systémů	59
8.4	Metody financování doplňkových systémů	59
8.5	Základní prvky provozování doplňkového systému	60
8.5.1	Vznik	60
8.5.2	Správa	60
8.5.3	Finanční plán	61
8.5.4	Dávkový plán	61
8.6	Úloha státu ve vztahu k doplňkovým systémům	63
8.7	Doplňkové systémy a komerční pojištění	65

Kapitola 9. Sociální pomoc 66

9.1	Pojetí	66
9.2	Dávky sociální péče	68

Kapitola 10.	
Sociální služby	71
10.1 Poslání sociálních služeb	71
10.1.1 Stav hmotné nouze	71
10.1.2 Stav sociální nouze	71
10.1.3 Cíl sociální pomoci	72
10.2 Historické vývojové formy sociálních služeb	72
10.3 Povahy sociálních služeb	73
10.4 Subjekty sociálních služeb	74
10.4.1 Občan	74
10.4.2 Rodina	74
10.4.3 Zájmové občanské sdružení	75
10.4.4 Dobročinné občanské sdružení	75
10.4.5 Mezinárodní humanitární organizace	75
10.4.6 Obec	76
10.4.7 Stát	76
10.5 Zdroje financování sociálních služeb	77
10.5.1 Úhrada od občana	77
10.5.2 Úhrada státem	77
10.5.3 Vztah státu a obce	77
10.5.4 Vztah státu (obce) k nestátnímu subjektu	78
10.5.5 Vztah státu a soukromého občana poskytujícího sociální služby	79
10.5.6 Dary (dotace)	79
10.6 Typologie sociálních služeb	80
10.6.1 Sociální poradenství	80
10.6.2 Provizorní, prozatímní nebo dočasné ubytování	81
10.6.3 Denní pobyty	81
10.6.4 Stravování	82
10.6.5 Pečovatelské služby („Home care“)	83
10.6.6 Krizová centra	83
10.6.7 Zařízení pro občany společensky nepříznivě ovlivněné	84
10.6.8 Komunity	84
10.6.9 Sociálně právní ochrana	84
10.6.10 Ústavní sociální péče	85
10.7 Aktuální vývojové trendy sociálních služeb	85

ČÁST C.

SOCIÁLNÍ UDÁLOSTI V SOCIÁLNÍM ZABEZPEČENÍ	87
--	-----------

Kapitola 11.

Pojetí sociální události	88
---------------------------------------	-----------

Kapitola 12.

Zabezpečení zdraví a zdravotně postižených	91
---	-----------

12.1 Zabezpečení zdraví – zdravotní pojištění	91
12.1.1 Pojem, pojetí a geneze pojišťování zdraví	91
12.1.2 Systém zdravotního pojištění a typy zdravotnických soustav	92
12.1.3 Způsoby financování zdravotní péče	93
12.1.4 Cíle zabezpečení zdraví v mezinárodním kontextu	96
12.2 Zabezpečení při dočasné pracovní neschopnosti	98
12.2.1 Pojem	98

12.2.2	Osobní rozsah; účast na nemocenském pojištění	98
12.2.3	Sociální události	100
12.2.4	Věcný rozsah; nemocenské	101
12.2.5	Podmínky vzniku nároku	101
12.2.6	Rozsah nároku	103
12.2.7	Podmínky trvání nároku	105
12.2.8	Promlčení	106
12.2.9	Realizace dávkových nároků	106
12.3	Zabezpečení při pracovních úrazech a nemocech z povolání	108
12.3.1	Obecné vymezení problému	108
12.3.2	Stručný historický přehled	109
12.3.3	Základní definice	110
12.3.4	Základní schéma systému úrazového pojištění	110
12.3.5	Základní problémové otázky	114
12.4	Invalidita a zabezpečení invalidních osob	120
12.4.1	Pojem invalidity	120
12.4.2	Koncepce invalidity	122
12.4.3	Zabezpečení invalidních osob	124
Kapitola 13.		
Zabezpečení rodiny		127
13.1	Koncepce a cíle zabezpečení rodiny	127
13.2	Nástroje rodinné politiky v tržních ekonomikách průmyslově vyspělých zemí	128
13.2.1	Dávky sociálního pojištění	129
13.2.2	Means-tested dávky	129
13.2.3	Univerzální dávky	129
13.3	Hlavní modely sociálního zabezpečení a jejich základní tendence v zabezpečení rodin	129
13.3.1	Anglo-skandinávský (chudinský) model	130
13.3.2	Německo-italský (pojišťovací) model	130
13.3.3	Solidární model	131
13.3.4	Liberální model	132
13.3.5	Ruský model	132
13.4	Zabezpečení žen v těhotenství a mateřství	132
13.4.1	Mateřská dovolená a hmotné zabezpečení při ní	132
13.4.2	Další mateřská dovolená, resp. rodičovská dovolená a hmotné zabezpečení při ní	133
13.4.3	Dávky při narození dítěte	135
13.5	Hmotné zabezpečení rodin s dětmi	135
13.5.1	Rodinné přídavky	135
13.5.2	Specifické dávky rodinám se závislými dětmi	137
13.6	Zabezpečení pozůstalých	138
Kapitola 14.		
Zabezpečení starých občanů		140
14.1	Stáří a stárnutí	140
14.1.1	Stárnutí jako biologický proces	140
14.1.2	Stárnutí a nemoc	140
14.1.3	Stáří a pracovní schopnost	141
14.1.4	Stáří a potřeby lidí	142
14.1.5	Doba stáří	142
14.1.6	Gerontologie	144
14.1.7	Geneze	144

14.2 Společenské zabezpečení ve stáří a jeho formy	144
14.2.1 Povaha společenského zabezpečení	144
14.2.2 Formy zabezpečení	145
14.2.3 Vztah invalidního a starobního důchodu	145
14.2.4 Vztah starobního a vdovského důchodu	146
14.3 Důchodový věk	146
14.3.1 Společenská konvence	146
14.3.2 Koncepce při stanovení důchodového věku	147
14.3.3 Presumpce výsluhy	147
14.3.4 Důchodový věk a doba započitatelné činnosti	148
14.3.5 Různé důchodové věky	148
14.3.6 Zvýhodněné postavení žen	149
14.3.7 Pracovní kategorie	149
14.3.8 Plný starobní důchod	149
14.4 Podmínky vzniku nároku na starobní důchod (dávkové schéma)	150
14.5 Výše starobního důchodu (dávková formule)	150
14.6 Změna výše starobního důchodu po vzniku nároku a podmínky trvání nároku	151
14.6.1 Přesluhování	151
14.6.2 Souběh s jiným důchodem	152
14.7 Ostatní peněžní důchody	152
14.8 Služby pro staré občany	152

Kapitola 15.

Zabezpečení v nezaměstnanosti .....

15.1 Geneze ochrany pro případ nezaměstnanosti	153
15.2 Věcný rozsah zabezpečení v nezaměstnanosti	155
15.3 Osobní rozsah zabezpečení v nezaměstnanosti	157
15.4 Podmínky vzniku nároku na zabezpečení v nezaměstnanosti	159
15.5 Čekací doba	160
15.6 Výše dávek ze zabezpečení v nezaměstnanosti	161
15.7 Karenční doba	162
15.8 Maximální doba poskytování dávek	163
15.9 Zamítnutí, odnětí, suspenze a redukce nároku na plnění	164

Kapitola 16.

Zabezpečení chudých a dezintegrovaných .....

16.1 Pojem chudoby	168
16.1.1 Absolutní chudoba	168
16.1.2 Relativní chudoba	168
16.2 Stanovení úrovně spotřeby	169
16.3 Měření hranice chudoby	169
16.4 Životní minimum	170
16.5 Sociální pomoc dezintegrovaným občanům	171
16.5.1 Vymezení pojmu	171
16.5.2 Cíl sociální pomoci	172
16.5.4 Dezintegrace a chudoba	173
16.5.5 Formy a metody sociální pomoci společensky nepřizpůsobeným	173
16.5.6 Poradenství a sociální práce	174
16.5.7 Azylová péče	174
16.5.8 Ambulantní péče, informace, výchova	175
16.5.9 Subjekty sociální pomoci společensky nepřizpůsobeným	175

ČÁST D.

PRÁVO SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ 176

Kapitola 17.

Lidská práva v sociálním zabezpečení 176

17.1 K pojetí lidských práv.....	176
17.1.1 Povaha lidských práv.....	176
17.1.2 Závislost úrovně lidských práv na podmínkách života.....	177
17.1.3 Členění základních lidských práv.....	178
17.2 Geneze základních lidských práv.....	178
17.3 Internacionalizace lidských práv.....	181
17.3.1 Pronikání mezinárodního práva do vnitrostátních úprav sociálních práv.....	181
17.3.2 K zárukám sociálních práv v pracovním právu.....	181
17.3.3 Všeobecná deklarace lidských práv.....	182
17.3.4 Mezinárodní paktů o lidských právech.....	183
17.3.5 Sociální charta Rady Evropy (z 18. října 1961).....	184
17.3.6 Sociální charta Evropského společenství (z 9. prosince 1989).....	186

Kapitola 18.

Prameny práva sociálního zabezpečení 187

18.1 Subjektivní právo na sociální zabezpečení.....	187
18.2 Právní předpisy o sociálním zabezpečení.....	187
18.3 Mezinárodní prameny práva sociálního zabezpečení.....	189
18.3.1 Dokumenty OSN.....	189
18.3.2 Dokumenty Rady Evropy.....	191
18.3.3 Mezinárodní smlouvy.....	192
18.3.4 Smlouvy mezi určitými státy a určitými mezinárodními organizacemi.....	192
18.3.5 Právo Evropského společenství jako zdroj práva sociálního zabezpečení.....	192
18.3.6 Kolektivní vyjednávání na evropské úrovni.....	193
18.4 Působnost práva sociálního zabezpečení.....	193
18.4.1 Osobní působnost.....	193
18.4.2 Věcná působnost.....	194
18.4.3 Prostorová působnost.....	194
18.4.4 Časová působnost.....	195
18.5 Výklad práva sociálního zabezpečení.....	195

Kapitola 19.

Právní poměry v sociálním zabezpečení 196

19.1 Obecně o právních poměrech v sociálním zabezpečení.....	196
19.2 Geneze.....	196
19.3 Právní základ.....	199
19.4 Formy realizace.....	201
19.5 Prvky právních poměrů.....	202
19.6 Právní poměry z hlediska zabezpečených osob.....	202
19.7 Věcný rozsah.....	204
19.8 Vznik, změny a skončení právních poměrů sociálního zabezpečení.....	205
19.9 Klasifikace právních poměrů sociálního zabezpečení.....	207
19.10 Nové pojetí.....	208